

แนวทางในการออกแบบและจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช

Spatial Design and Management Guidelines Promoting Human Perception Toward Cultural Environment for Community-Based Tourism: A Case Study of Khlong Daen in Songkhla and Nakhon Si Thammarat Provinces

พิมพกานต์ ปัจจันตวิวัฒน์^{1*} และ บุญอนันต์ นาทกุล²

Pimpakarn Patjantawiwat^{1*} and Boonanan Natakun²

^{1,2} คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี ประเทศไทย

^{1,2} Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University, Pathumthani, Thailand

* Corresponding author e-mail: pimpakarn_pimmii@hotmail.com

Received 9/2/2021 Revised 10/6/2021 Accepted 10/6/2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาและวิเคราะห์การรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์และมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเลือกชุมชนคลองแดนเป็นกรณีศึกษา และเสนอแนะแนวทางในการออกแบบและจัดการพื้นที่ที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายในชุมชนดังกล่าว โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการวาดแผนที่จินตภาพที่สะท้อนการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จำนวน 17 คน ได้แก่ กลุ่มคนในชุมชนคลองแดนและกลุ่มคนนอกชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบกับการถ่ายภาพและการสัมภาษณ์เพื่อหาลักษณะเฉพาะทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมนั้น ๆ ต่อมานำผลการวิเคราะห์ในรูปแบบแผนที่ทางวัฒนธรรมกลับไปเปิดวงสนทนา กลุ่มระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เขียนแผนที่จินตภาพข้างต้น ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้และจดจำพื้นที่ในชุมชนซึ่งสะท้อนสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ที่ผ่านการมีส่วนร่วมกันภายในชุมชน โดยมีความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนในและกลุ่มคนนอกชุมชน 2 ประเด็น คือ (1) การวาดแผนที่จินตภาพ และ (2) การลำดับความสำคัญของพื้นที่ โดยกลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมทั้งจับต้องได้ จับต้องไม่ได้ และสิ่งที่ปรากฏเพียงในอดีต โดยสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ พื้นที่จุดศูนย์รวมหลัก (nodes) หรือพื้นที่ซึ่งถูกกล่าวถึงมากกว่าร้อยละ 25 ขึ้นไป และพื้นที่จุดศูนย์รวมย่อย (sub nodes) หรือพื้นที่ซึ่งถูกกล่าวถึงน้อยกว่าร้อยละ 25 ลงมา โดยคุณลักษณะกายภาพในพื้นที่ศึกษาสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ทางกายภาพเพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการและออกแบบพื้นที่ที่ส่งเสริมการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนในชุมชนคลองแดน สุดท้ายนี้วิธีการวิเคราะห์และวิจัยการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมดังกล่าวอาจนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนและจัดการพื้นที่ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งชุมชนอื่น ๆ ในจังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช และชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยคนในชุมชน

คำสำคัญ

การรับรู้

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ออกแบบและจัดการพื้นที่

Abstract

This research studies and analyses the human perception towards cultural environments of community and its surrounding areas, reflecting the identity of local cultures having high potentials in promoting tourism. Khlong Daen community located on the border between Songkhla and Nakhon Si Thammarat is selected as a case study. This paper proposes a spatial design and management guidelines promoting human perception towards cultural environments for community-based tourism. This research employs qualitative methods including mental mapping from 2 groups of participants; insiders and outsiders (17 people), coupled with photography and interviews to identify specific physical characteristics of the study areas. Subsequently, analysis results in the forms of collective cultural mappings were assessed by focus group discussions. The study has found that the participants can recognize and perceive cultural environments through participative events and activities in the community. However, there are two differences between insiders' and outsiders' viewpoints which are cognitive mappings and sequences of important areas indicated on the mappings. Even though all the participants can recognize tangible and intangible cultural environments as well as some cultural environments that no longer exist the area, all these cultural environments can be categorized into 2 types. They are nodes (mentioned more than 25 percent on all the mappings) and sub nodes (mentioned less than 25 percent on all the mappings). The identified physical elements of the study area can also be used to propose a spatial design and management guidelines that help promote for community-based tourism in Khlong Daen community. Lastly, such a research methodology, techniques and processes presented in this paper could be replicated to study other potential communities in Songkhla and Nakhon Si Thammarat provinces as well as elsewhere to promote cultural tourism organized by the locals.

Keywords

Human Perception

Cultural Environment

Community-Based Tourism

Spatial Design and Management Area

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันประเทศไทยมีกระแสในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึงมากขึ้น จึงเกิดแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน (community based-tourism: CBT) เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ และมีกิจกรรมร่วมกับคนในชุมชน โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดทิศทางและจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว และผู้มาเยือน

ชุมชนคลองแดน ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา มีอาณาเขตต่อเนื่องกับอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีคลองเล็ก ๆ เป็นเขตแดนตามธรรมชาติระหว่าง 2 จังหวัด (ดูรูปที่ 1) และยังเป็นที่ยอมรับของลำคลองอีก 2 คลอง จึงได้รับการขนานนามว่าเป็นพื้นที่แห่ง “3 คลอง 2 เมือง” และเป็นแหล่งศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ชุมชนของภาคใต้ที่สำคัญ ภายใต้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงวัฒนธรรมพื้นที่ที่ได้สัมผัส เรียนรู้ หรือมีประสบการณ์โดยตรงกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมองเป็นลักษณะของชุมชนที่มีสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (cultural environment) ที่มีศักยภาพและความโดดเด่นในการใช้ต้นทุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ที่ก่อให้เกิดรายได้ และยังสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้อีกด้วย

จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนคลองแดน พบว่างานวิจัยข้างต้นกล่าวถึงเพียงการปรับปรุงและพัฒนาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชน แต่ยังไม่ได้กล่าวถึงแนวทางในการจัดการพื้นที่ภายในชุมชนอย่างชัดเจน และแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นในชุมชน เนื่องมาจากรูปแบบทางกายภาพในบางแห่งที่ไม่สอดคล้องกับบริบทการส่งเสริมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และพื้นที่บางส่วนไม่ได้ถูกพัฒนาและจัดการไปพร้อม ๆ กันอย่างมีส่วนร่วมกับคนชุมชน ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาและวิเคราะห์การรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนคลองแดนที่สามารถทำให้เกิดการรับรู้และยอมรับร่วมกัน อันจะนำไปสู่แนวทางในการออกแบบและจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับกับการเติบโตทางด้านการท่องเที่ยวภายใน

ชุมชนที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างยั่งยืนทุกภาคส่วนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์การรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนและคนนอกชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนคลองแดน

2.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการออกแบบและจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

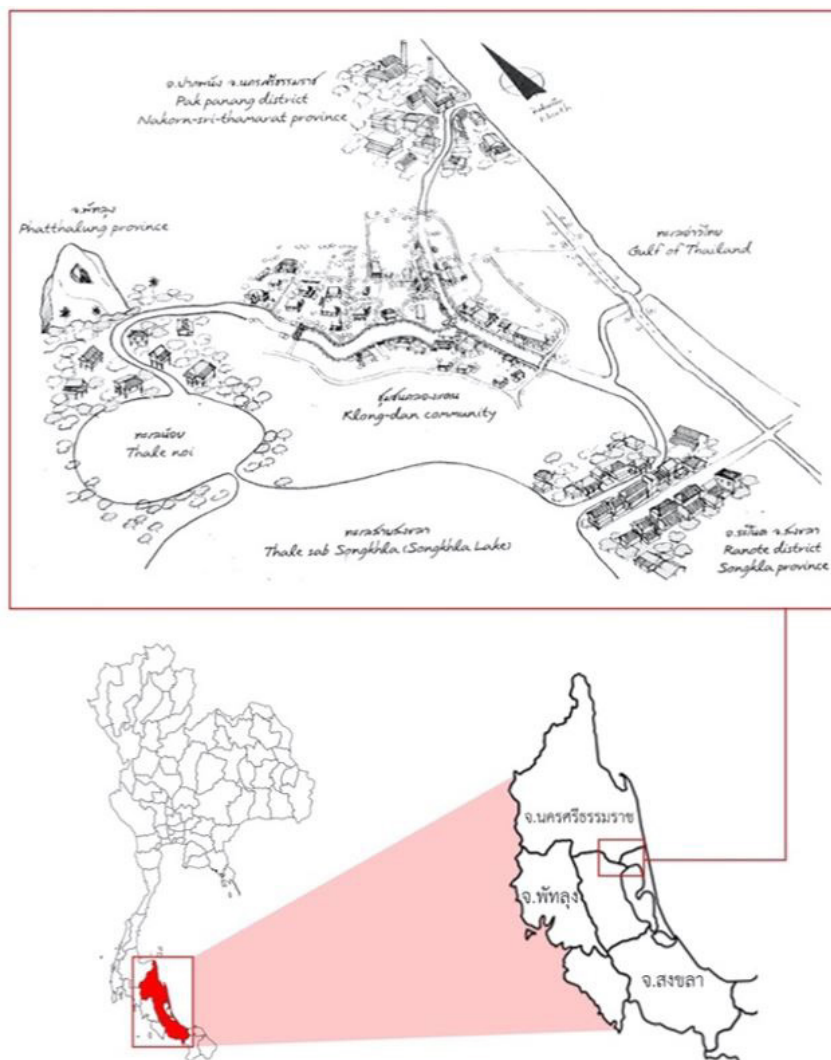
งานวิจัยนี้ได้ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเพื่อใช้สำหรับเป็นแนวคิดพื้นฐานในการเปรียบเทียบการศึกษาการวิเคราะห์และสรุปในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องการรับรู้การจำสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม รวมทั้งการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อหาตัวแปรในการเก็บข้อมูล และออกแบบระเบียบวิธีวิจัยต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การรับรู้ การจำสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์

การรับรู้เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลได้รับจากสิ่งรอบตัวแล้วส่งผ่านไปยังสมอง และเกิดการตีความหมายเป็นความเข้าใจในสาระที่แตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับความรู้พื้นฐานและประสบการณ์เดิมของบุคคลนั้น สังคม ความเชื่อ เจตคติ ความคาดหวังของแต่ละบุคคลแตกต่างกันออกไป จึงทำให้การรับรู้และตีความหมายแตกต่างกันออกไป

การรับรู้สภาพแวดล้อมของมนุษย์ เป็นแนวความคิดเชิงนามธรรมที่สัมพันธ์กับมนุษย์ พฤติกรรมและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การรับรู้นี้เป็นตัวกำหนดที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันและเกิดความเปลี่ยนแปลงไป โดยกระบวนการทางพฤติกรรมที่เกิดขึ้น 3 แบบ คือ (1) กระบวนการรับรู้ (perception) (2) กระบวนการรู้ (cognition) (3) กระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม (spatial behavior) (Horayangkura, 2006)

การจำสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์เป็นอีกทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการรับรู้และการจดจำ ซึ่งกระบวนการของการจดจำ โดยการเกิดจินตภาพ (imagery) ที่เกิดทางถ้อยคำและการมองเห็น

(ที่มา: ดัดแปลงจากคู่มือชุมชนวิถีพุทธคลองแดน, 2562)

รูปที่ 1 แผนที่และพื้นที่โดยรอบของชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช
(Map and surrounding area of Khlong Daen in Songkhla and Nakhon Si Thammarat provinces)

รวมถึงการจัดระเบียบเป็นโครงสร้างที่จะช่วยให้ง่ายต่อการจำ โดยจินตภาพ หมายถึง ภาพที่เกิดจากความคิด ที่คิดว่าควรเป็นเช่นนั้น (NovaBizz, 1982) โดยภาพดังกล่าวเกิดจากการที่บุคคลรับรู้สิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบแล้วทำการพิจารณาสรุบทาเลือกเฟ้นสิ่งแวดล้อมบางส่วนจากสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนทั้งหมดเข้าสู่การจดจำอย่างมีความหมาย (cognitive process) จนเกิดการเรียนรู้ความสัมพันธ์ของตำแหน่งขององค์ประกอบต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อม สร้างเป็นแผนที่ทางจิต (Mental Mapping) และปรากฏเป็นจินตภาพในที่สุด

ทฤษฎีเกสตัลท์ (Gestalt Theory) ได้อธิบายแนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการภายในตัวมนุษย์ บุคคลจะเรียนรู้จากสิ่งเร้าที่เป็นส่วนรวมได้ดีกว่าส่วนย่อย และการเรียนรู้เกิดได้จากการจัดสิ่งเร้าต่าง ๆ มารวมกัน

เริ่มต้นด้วยการรับรู้โดยส่วนรวมก่อนแล้ว จึงจะสามารถวิเคราะห์เรื่องการเรียนรู้ส่วนย่อยที่ละส่วนต่อไป โดยที่การเรียนรู้ของกลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt psychology) นั้น จะเน้นการเรียนรู้เป็นส่วนรวมมากกว่าส่วนย่อย (Wertheimer, 2012)

3.2 สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural Environment)

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (cultural environment) หมายถึง ขอบเขตพื้นที่หรือบริเวณทางภูมิศาสตร์ที่สะท้อนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางสังคม โดยชุมชนเป็นผู้บอกเล่าถึงเรื่องราวของมนุษย์กับธรรมชาติผ่านช่วงเวลาทั้งในอดีตและปัจจุบัน ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับคุณค่าโดยรวมในการสะท้อนวิถีชีวิตของคน (Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning, 2005)

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม มีโครงสร้างและองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม หรือสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (tangible cultural environment) ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น และสิ่งแวดล้อมที่เป็นนามธรรม หรือสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (intangible cultural environment) ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมรดกวัฒนธรรมทางนามธรรม (Surachetthapong, 2011) ส่วนแผนที่ทางวัฒนธรรมนั้นสามารถเป็นทั้งเครื่องมือและกระบวนการสำคัญที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมทางชุมชน กล่าวคือ ไม่ได้เป็นเพียงแผนที่แสดงลักษณะภูมิประเทศ แต่สิ่งที่ปรากฏในแผนที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมคือข้อมูลสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและองค์ความรู้ของชุมชนแต่ละแห่งที่ดำเนินการทำแผนที่นั้น ซึ่งประกอบด้วยทั้งสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เป็นการนำเสนอที่เข้าใจได้ยากมาถ่ายทอดในรูปแบบที่เข้าใจได้ง่าย แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและลักษณะทางกายภาพ รวมทั้งทำให้พบหลักฐานข้อเท็จจริงและทัศนคติใหม่ ๆ หรือมุมมองที่แตกต่างออกไป (Towinus, 2011)

3.3 การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community-based tourism: CBT)

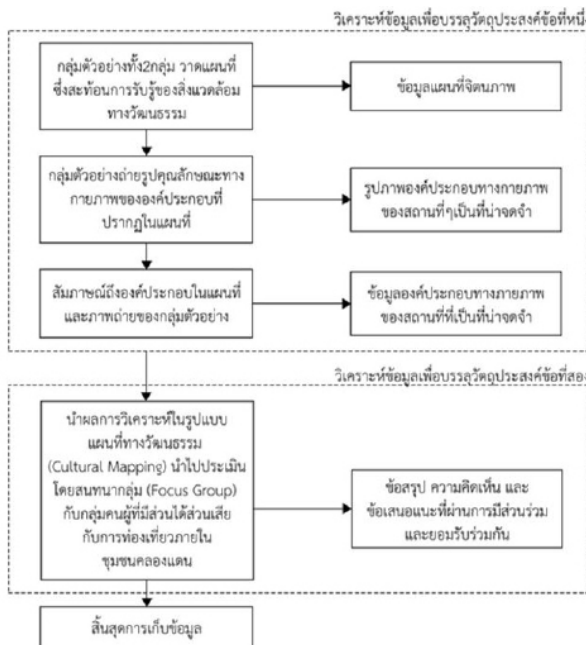
การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community-based tourism: CBT) หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม และเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เน้นชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ตอบสนองความต้องการของชุมชน รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาทที่สำคัญในการจัดการ โดยการนำเอาทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกันมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (The Thailand Community Based Tourism Institute, 1997; Sarobol, 2003) ได้กล่าวถึง การบูรณาการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา 3 มิติ ดังนี้ (1) มิติด้านสิ่งแวดล้อม มุ่งกระตุ้นให้ชาวบ้านในชุมชนตระหนักถึงความสำคัญ ของ การอนุรักษ์และคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ (2) มิติด้านเศรษฐกิจ มุ่งให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวโดยฐานทรัพยากรซึ่งเป็นสมบัติสาธารณะมาเป็นต้นทุน มีการ

กระจายรายได้อย่างสม่ำเสมอและยุติธรรม และที่สำคัญคือชาวบ้านในชุมชนต้องเห็นพ้องต้องกันที่จะนำฐานทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่มาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน และ (3) มิติของสังคมและวัฒนธรรม คือมุ่งใช้กิจกรรมต่างๆ รองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อเพิ่มความเข้าใจ และตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น

4. ระเบียบวิธีการวิจัย ขั้นตอนการวิจัย

4.1 ขั้นตอนการวิจัย

- 1) ศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การกำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง และการออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลงานวิจัยต่อไป
- 2) กำหนดขอบเขตการศึกษา โดยศึกษาลักษณะทั่วไปด้านกายภาพ เศรษฐกิจ กลไกสังคมของชุมชน และศึกษาความสำคัญของแหล่งวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน
- 3) รวบรวมข้อมูล ในพื้นที่โดยกำหนดกรอบการดำเนินงานเป็น 4 ขั้นตอน (รูปที่ 2)
- 4) วิเคราะห์ข้อมูลของพื้นที่ซึ่งสะท้อนการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของคนในและคนนอกชุมชน ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลถ่ายภาพแบบ visual image คู่ขนานกับ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อหาคุณลักษณะทั้งความเหมือนและความแตกต่างที่แสดงถึงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในชุมชนของแต่ละกลุ่มคนที่สามารถรับรู้จดจำได้ และความสัมพันธ์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม
- 5) นำผลข้อมูลจากการวิเคราะห์พื้นที่ที่สะท้อนการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของคนในและคนนอกชุมชน ในลักษณะทั้งความเหมือนและความต่าง ออกมาเป็นรูปแบบของแผนที่ทางวัฒนธรรม เพื่อนำไปเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลอีกครั้ง โดยผ่านการพูดคุยร่วมกันโดยกลุ่มคนทั้ง 2 กลุ่ม ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 6) วิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้งในเรื่องของการรับรู้ที่เกิดจากการยอมรับร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือของข้อมูล และ
- 7) สรุปข้อมูลเพื่อเสนอแนวทางในการออกแบบและจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมการรับรู้เชิงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนคลองเตน จังหวัดสงขลา และจังหวัดนครศรีธรรมราช

รูปที่ 2 โครงสร้างการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
(The structure of data collection and data analysis)

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ทำการเก็บข้อมูลด้านการรับรู้และจดจำจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จำนวน 17 คน ที่มีประสบการณ์ในคลองแดน โดยการใช้การสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (snowballing sampling) ประกอบด้วย

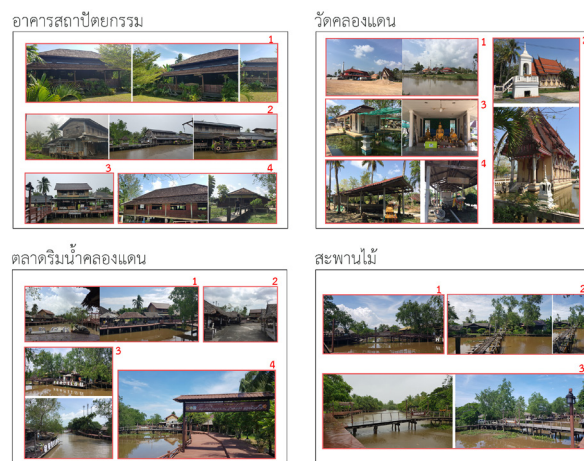
4.2.1 กลุ่มคนในชุมชน หรือกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนซึ่งบุคคลเหล่านี้เป็นสมาชิกในชุมชนที่มีบทบาทเป็นผู้นำชุมชน และได้รับการยอมรับจากชุมชนผ่านกระบวนการคัดเลือกจากการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมถึงจากการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนคลองแดน

4.2.2 กลุ่มคนนอกชุมชน คือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาชุมชนในทั้งทางตรงและทางอ้อม

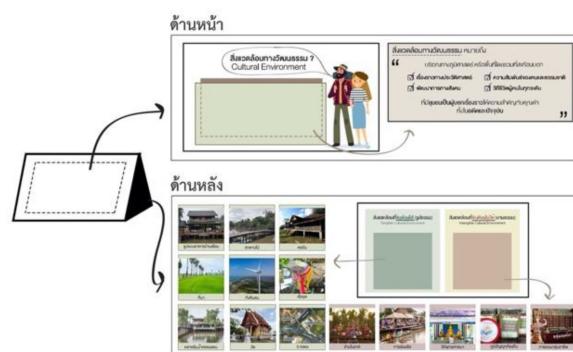
4.3 เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การใช้แผนที่จินตภาพ (mental mapping) การถ่ายรูป (visual image) หรือกลุ่มภาพถ่ายของแต่ละสถานที่ที่สำคัญในชุมชนคลองแดนที่ถ่ายโดยผู้วิจัย เพื่อนำไปใช้ประกอบกับกลุ่มประชากรตัวอย่างที่มีข้อจำกัดด้านเครื่องมือในการถ่ายภาพสถานที่ซึ่งประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มอาคารสถาปัตยกรรม (2) กลุ่มตลาดริมน้ำคลองแดน (3) กลุ่มวัดคลองแดน

(4) สะพานไม้ โดยแต่ละกลุ่มหลักมีภาพถ่าย 3-4 ภาพย่อย (รูปที่ 3) การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview) เป็นเครื่องมือที่จะช่วยทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม และถามถึงความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีต่อพื้นที่นั้น ๆ ของกลุ่มตัวอย่าง หรือถามถึงในส่วนที่กลุ่มตัวอย่างยังไม่ได้กล่าวถึง ซึ่งบอกถึงความหมาย และประเภทสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม 2 ส่วนคือ สิ่งแวดล้อมที่จับต้องได้ และสิ่งแวดล้อมที่จับต้องไม่ได้ (รูปที่ 4) และเครื่องมือวิจัยสุดท้ายคือการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เพื่อจะได้รับฟังข้อคิดเห็นที่มองเห็นพ้องหรือขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มประชากรตัวอย่าง ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้าใจในการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมแบบเป็นกลุ่มได้

รูปที่ 3 กลุ่มภาพถ่ายของแต่ละสถานที่ที่สำคัญในชุมชนคลองแดน
(The group of photo of landmark in Khlong Daen community)

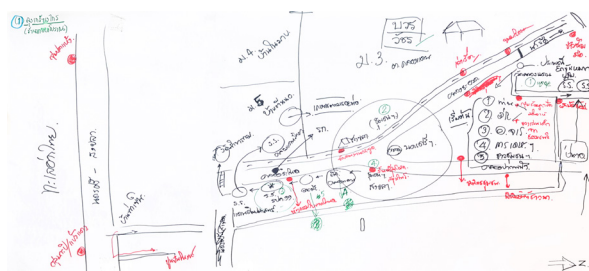
รูปที่ 4 เครื่องมือในการศึกษาสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม
(Cultural environment research tool)

5. ผลการวิจัย

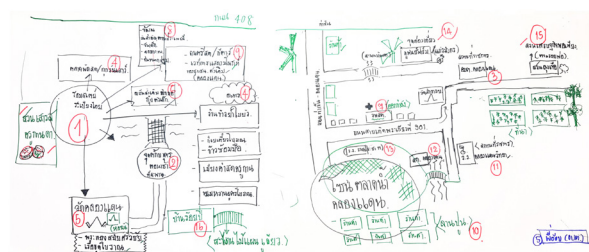
5.1 สรุปผลพื้นที่ที่สะท้อนการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ณ ชุมชนคลองแดน

5.1.1 สรุปการวาดแผนที่จินตภาพ และการลำดับความสำคัญของพื้นที่

จากการเก็บข้อมูลโดยทำการแบบสัมภาษณ์โดยใช้แผนที่จินตภาพ (mental mapping) ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 17 คน 14 แผนที่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถจดจำและอธิบายคุณลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ซึ่งสะท้อนถึงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในชุมชนได้ ซึ่งการวาดแผนที่ของกลุ่มตัวอย่างจะแตกต่างกันออกไปตามแต่ละบทบาทและประสบการณ์อยู่อาศัย และการทำกิจกรรมในชุมชนของกลุ่มคนแต่ละกลุ่ม ทั้งนี้ในการอธิบายถึงการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างแต่ละบุคคล ผู้วิจัยจึงบอกถึง อายุ ตำแหน่งหน้าที่ และประสบการณ์ในพื้นที่ก่อน เพราะสิ่งเหล่านี้มีผลต่อความสามารถในการจดจำพื้นที่ดังกล่าว ต่อมาเป็นการให้ลำดับความสำคัญของพื้นที่เพื่อดูความสอดคล้องควบคู่กับการวาดแผนที่จินตภาพและรูปถ่าย หรือรูปภาพจากการเลือกของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงถึงรายละเอียดการรับรู้ที่สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับพื้นที่มากขึ้น

รูปที่ 5 ตัวอย่างแผนที่จินตภาพของคนในชุมชนคลองแดน (Example of cultural mapping's insiders)

รูปที่ 6 ตัวอย่างแผนที่จินตภาพของคนนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนคลองแดน (Example of cultural mapping's outsiders)

จากตัวอย่างแผนที่จินตภาพของคนในชุมชนคลองแดน (รูปที่ 5) และคนนอกชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (รูปที่ 6) โดยคนในชุมชนเป็นคนพื้นถิ่นดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน จึงมีประสบการณ์ในพื้นที่ศึกษากว่า 50 ปี รวมถึงในปัจจุบันมีตำแหน่งเป็นประธานกรรมการหรือประธานชุมชนในคณะกรรมการตลาดน้ำคลองแดน และประธานกลุ่มอาชีพสมุนไพร ส่วนคนนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนคลองแดน มีความเกี่ยวข้องเป็นหน่วยงานภาครัฐ จากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองแดน โดยมีประสบการณ์ในพื้นที่ศึกษาประมาณ 2 ปี

จากการวาดแผนที่จินตภาพของคนในชุมชน (รูปที่ 5) พบว่าสามารถจดจำพื้นที่ซึ่งสะท้อนถึงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองแดนได้อย่างละเอียด ทั้งภายในชุมชนคลองแดน และพื้นที่บริเวณโดยรอบของชุมชน ซึ่งประชากรตัวอย่างสามารถอธิบายถึงการจดจำในเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและประวัติศาสตร์ได้อย่างละเอียด และได้อธิบายถึงการจดจำด้านการใช้สอยพื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้น และมีคุณค่าทางสังคมและจิตวิญญาณ เช่น วัดคลองแดนเป็นจุดเริ่มต้นและศูนย์รวมของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังได้อธิบายลักษณะทางกายภาพและการใช้สอยที่ไม่ชัดเจน แต่มีคุณค่าทางด้านกิจกรรมที่เกิดขึ้นหรือวิถีชีวิตของคนในชุมชน คือการรวมกลุ่มอาชีพส่วนของการวาดแผนที่จินตภาพของคนนอกชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (รูปที่ 6) พบว่าสามารถจดจำพื้นที่ซึ่งสะท้อนถึงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมชุมชนบ้านคลองแดนได้ทั้งภายในชุมชน และบริเวณรอบนอกที่สำคัญ ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือส่วนพื้นที่ภายในชุมชนคลองแดน และส่วนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงชุมชนคลองแดน โดยทั้งสองส่วนนี้มีเส้นทางที่สามารถเชื่อมต่อกัน ซึ่งออกมาในรูปแบบของแผนผังและแผนที่รวมกัน ประชากรตัวอย่างสามารถอธิบายถึงการจดจำคุณลักษณะทางกายภาพรวมถึงความชัดเจนของกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ และมีความเฉพาะตัว เช่น ยกย่องที่อยู่ใกล้กับที่พักอาศัย อีกทั้งในพื้นที่เดียวกัน ได้บอกถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมในด้านอาหารที่เป็นลักษณะเด่นในชุมชน ที่สามารถสังเกตทางกายภาพได้จากประเภทของอาหารที่มีลักษณะเฉพาะที่อยู่ตามร้านค้าในตลาดริมน้ำคลองแดน นอกจากนี้ได้อธิบายถึงการจดจำพื้นที่ที่มีการใช้สอยเป็นประจำ และสังเกตอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งเกิดจากความคุ้นเคยกับสถานที่และเป็นประสบการณ์เฉพาะบุคคล ดังเช่น จุดตัดกบตรที่สะพานในตอนเช้า เป็นต้น

5.1.2 สรุปความแตกต่างระหว่างการวาดแผนที่จินตภาพ และการลำดับความสำคัญพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 2 กลุ่ม

จากการรวบรวมและเก็บข้อมูลทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง 17 คน 14 แผนที่ พบว่ามีความแตกต่างของกลุ่มคนทั้ง 2 กลุ่ม ใน 2 ประเด็น (ตารางที่ 1) ดังนี้

(1) การวาดแผนที่จินตภาพ โดยกลุ่มคนในชุมชนจะเริ่มวาดแผนที่จินตภาพโดยเกิดจากการคำนึงถึงประวัติศาสตร์ หรือความเป็นมาของพื้นที่มาก่อน ส่วนกลุ่มคนนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน จะเริ่มวาดแผนที่จินตภาพโดยเกิดจากพื้นที่บริเวณส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้น ๆ และมีความผูกพันมาก่อน หรือพื้นที่บริเวณที่เกิดจากการใช้สอยรอบตัว

(2) การเรียงลำดับความสำคัญ โดยกลุ่มคนในชุมชนบางส่วน ได้เรียงลำดับความสำคัญโดยจะคำนึงถึงสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมาก่อน หรือเป็นการนำเสนอสถานที่ที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่าเป็นสถานที่ที่น่าสนใจ และควรค่าแก่การนำเสนอ และอีกบางส่วนคำนึงถึงสถานที่หรือกิจกรรมหลักที่เกิดขึ้นภายในชุมชนและตนเองมีส่วนร่วมร่วมกับสถานที่นั้น ๆ ด้วย ส่วนกลุ่มคนนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนได้เรียงลำดับความสำคัญของแต่ละสถานที่เช่นเดียวกับการวาดแผนที่จินตภาพ

จึงสรุปได้ว่า จากการวาดแผนที่จินตภาพและการลำดับความสำคัญพื้นที่ มีความแตกต่างทั้งกลุ่มคนใน-กลุ่มคนใน และกลุ่มคนใน-กลุ่มคนนอก โดยที่กลุ่มคนในชุมชน มีทิศทางที่ไม่สอดคล้องในเรื่องการวาดแผนที่จินตภาพและการลำดับความสำคัญของพื้นที่ อีกทั้งยังมีความแตกต่างกันภายในกลุ่มคนในชุมชนด้วยกันเองในเรื่องของการลำดับความสำคัญพื้นที่ ซึ่งบางส่วนคำนึงถึงเรื่องของการนำเสนอสถานที่ที่ท่องเที่ยว หรือสถานที่ที่ควรค่าแก่การนำเสนอ และบางส่วนคำนึงถึงสถานที่ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตหรือการใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนคลองแดน ส่วนในกลุ่มคนนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน มีทิศทางที่สอดคล้องกันทั้งในเรื่องของแผนที่จินตภาพและการลำดับความสำคัญของพื้นที่ คือจะคำนึงถึงบริเวณพื้นที่ที่ตนมีความเกี่ยวข้องมากที่สุด หรือความคุ้นเคยที่เกิดจากการใช้สอยที่เป็นประจำ

5.1.3 สรุปข้อมูลการจัดจำพื้นที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวม และเปรียบเทียบผลข้อมูลข้างต้น พบว่ามีองค์ประกอบในพื้นที่ศึกษาทั้งหมด 28 แห่ง ที่มีการจัดจำที่สอดคล้องกันเป็นค่าความถึ

ที่ร้อยละ 25 ขึ้นไป และในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างสามารถรับรู้และจดจำได้ที่มีความถี่น้อยกว่าร้อยละ 25 มีจำนวน 18 แห่ง จากทั้งหมด 46 แห่งในพื้นที่การศึกษา จากพื้นที่ที่ชุมชนกล่าวถึงอย่างมีนัยสำคัญ หรือมีความถี่มากกว่าร้อยละ 25 ขึ้นไป และพื้นที่ที่ชุมชนกล่าวถึงอย่างไม่มีนัยสำคัญ หรือมีความถี่น้อยกว่าร้อยละ 25 ลงมา ผู้วิจัยยังสามารถแบ่งประเภทสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ทั้งกลุ่มสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและกลุ่มสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่หายไปแล้ว

5.2 สรุปแผนที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ณ ชุมชนคลองแดนที่เกิดจากการรับรู้ของกลุ่มคนทั้ง 2 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับชุมชนคลองแดน

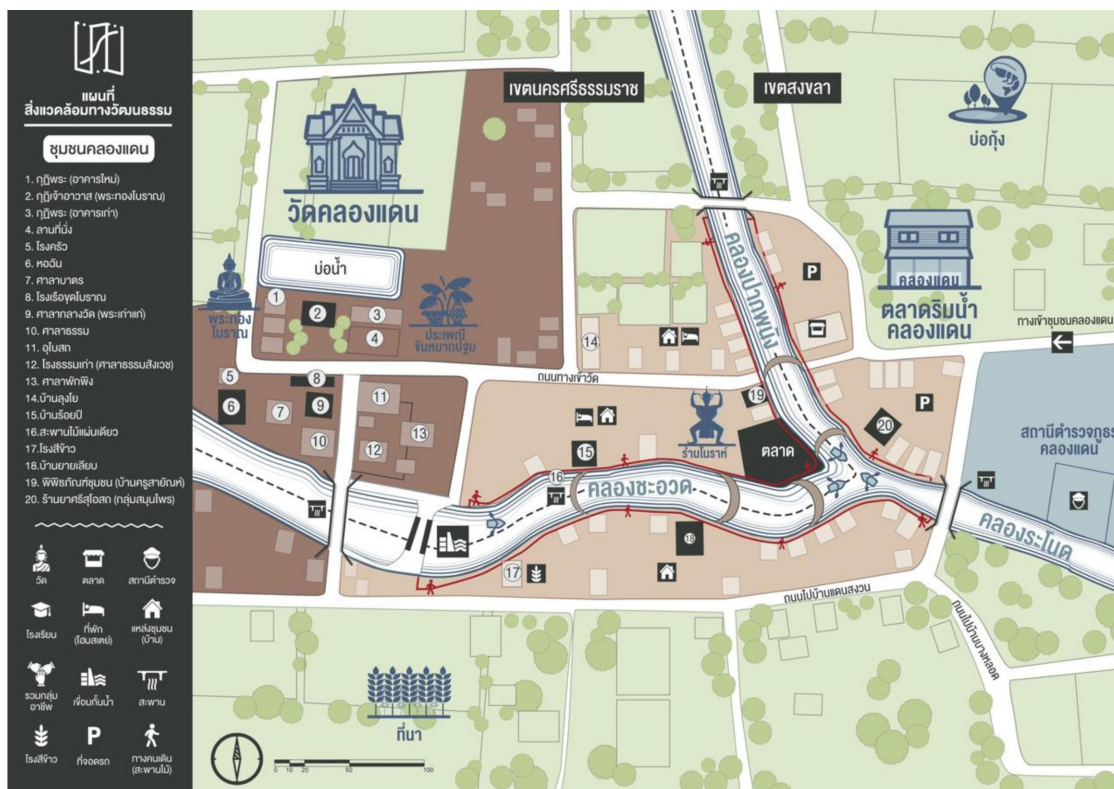
จากการสรุปข้อมูลการจัดจำพื้นที่ที่สะท้อนการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ณ ชุมชนคลองแดนของทั้งกลุ่มคนทั้ง 2 กลุ่ม พบว่ามีความแตกต่างทั้งการวาดแผนที่จินตภาพ และการลำดับความสำคัญพื้นที่ อีกทั้งประเภทพื้นที่ที่ชุมชนกล่าวถึงจากการรับรู้จัดจำพื้นที่ที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมทั้ง 2 ประเภท ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำพื้นที่ที่ชุมชนกล่าวถึงอย่างมีนัยสำคัญ หรือเป็นพื้นที่จุดศูนย์รวมหลัก (nodes) เพื่อนำมาเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคลองแดน และได้นำพื้นที่ที่ชุมชนกล่าวถึงอย่างไม่มีนัยสำคัญ หรือเป็นพื้นที่จุดศูนย์รวมย่อย (sub nodes) บางแห่งที่มีความสำคัญต่อชุมชนที่ได้จากการกล่าวถึงประวัติศาสตร์ภายในชุมชนของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการรับรู้และจดจำขอบเขตทางจินตภาพของพื้นที่จากกลุ่มคนทั้ง 2 กลุ่ม จึงได้ออกมาเป็นแผนที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม 2 แผนที่ ได้แก่ แผนที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองแดนและบริเวณโดยรอบ (รูปที่ 7) จะแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของชุมชนคลองแดน ซึ่งพื้นที่จุดศูนย์รวมหลักของชุมชนคลองแดน จะแบ่งอาณาเขตพื้นที่เป็นพื้นที่วัดคลองแดน พื้นที่ตลาดริมน้ำคลองแดน พื้นที่ชุมชนอื่น ๆ เช่น บริเวณกลุ่มอาคารสถานที่ราชการ บริเวณกลุ่มอาคารบ้านเรือนโดยรอบ และพื้นที่สีเขียวที่เป็นที่นา ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 70% ของพื้นที่ทั้งหมด และบริเวณอื่น ๆ คิดเป็น 30% เช่น บ่อกุ่ม กังหันลม และแสดงพื้นที่จุดศูนย์รวมย่อย (sub nodes) เช่น กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อนำกลับไปพูดคุยและถามความคิดเห็นที่ได้รับการตกลงร่วมกันกับกลุ่มสนทนาจากการที่มีการรับรู้และจดจำที่แตกต่างกัน (รูปที่ 9) และแผนที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบเรื่องการวาดแผนที่จินตภาพ และการลำดับความสำคัญของพื้นที่ศึกษาของกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาทั้งหมด (Comparison table between cultural mapping and sequences of important areas indicated on the mapping from all the participants)

แผนที่จินตภาพ		การวาดแผนที่จินตภาพ	การเรียงลำดับความสำคัญ
กลุ่มคนใน	IA-01	วัดคลองแดน ลำคลอง 3 สาย ใจกลางชุมชน/ตลาดริมน้ำคลองแดน สถานที่ราชการ การแบ่งเขตของจังหวัดและตำบลในชุมชน ถนนทางหลวง/ถนนเส้นหลัก ทะเลอ่าวไทย และกลุ่มอาชีพต่างๆ	(1) วัดคลองแดน (2) บริเวณชุมชนคลองแดน (3) โรงเรียน (4) ร้านขายยาศรีสุขโฮสเทล และสภ.คลองแดน (5) สถานีอนามัย
	IA-02 & IA-03	ลำคลอง 3 สาย สะพานข้ามคลอง อาคารบ้านเรือน+ชื่อเจ้าของบ้าน ถนนเส้นหลัก การแบ่งเขตของจังหวัด อาคารบริเวณวัดคลองแดน และประตูระบายน้ำ	(1) วัด (2) ภูมิทัศน์ลำคลองทั้ง 3 คลอง (3) บริเวณตลาด (จากพื้นที่ร้างแล้วฟื้นขึ้นมาใหม่) (4) บ้านชาวบ้าน (ที่มีการอนุรักษ์) (5) บ้านสร้างใหม่
	IA-04	ลำคลอง 3 สาย ตลาด เส้นทางถนนในชุมชน อาคารบ้านเรือน เรือและท่าเรือ วัดคลองแดน วัดอื่นๆบริเวณใกล้เคียง สถานที่ราชการ ถนนทางหลวง 408 และทะเลอ่าวไทย	(1) ตลาดริมน้ำคลองแดน (2) วัดคลองแดน (3) ท่าเรือ (ในอดีต) (4) ทะเลอ่าวไทย (5) คลอง 3 สาย
	IA-05	ลำคลอง 3 สาย ตลาด อาคารบ้านเรือน เรือ วัดคลองแดน ถนนเส้นหลักทางเข้าชุมชนและถนนภายในชุมชน สถานที่ราชการ สะพานข้ามคลอง และโรงเรียน	(1) ชุมชน (2) อาชีพการทำนา (3) วัดคลองแดน (4) สถานที่ราชการ (5) สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (ลำคลอง 3 สาย)
	IA-06	ลำคลอง 3 สาย วัดคลองแดน ประเพณีขึ้นห่มกฐิน อาคารบ้านเรือนเด่นๆ ที่นาข้าว ไร่นาผสม ถนนทางหลวง 408 และทะเลอ่าวไทย	(1) คลอง 3 สาย (2) เรือ (ในอดีต) (3) ตลาดริมน้ำคลองแดน (4) วัดคลองแดน (5) วิถีชีวิตในการดำรงอาชีพ (เกษตรกรรม & ประมง)
	IA-07	ตลาดริมน้ำคลองแดน สะพานริมคลอง วัดคลองแดน ลำคลอง 3 สาย อาคารบ้านเรือน ถนนทางหลวง 408 ภูพันธ์ฟาร์ม สวนเจ็พพอเพียง และกลุ่มอาชีพต่างๆ	(1) วัดคลองแดน (2) ตลาดริมน้ำคลองแดน (3) กลุ่มอาชีพต่างๆ (4) สถาปัตยกรรมอาคารเก่า (5) คลอง 3 สายที่ประกอบไปด้วยวิถีชีวิต
	IB-01 & IB-02	บ้านตนเอง ลำคลอง 3 สาย เรือ(ในอดีต) อาคารบ้านเรือนบริเวณ ริมคลอง ตลาดริมน้ำคลองแดน วัดคลองแดน(พระทอง) การแบ่งเขตของจังหวัด สถานที่ราชการ และถนนทางหลวง 408	(1) วัดคลองแดน (2) อาคารบ้านเรือน (3) ตลาดริมน้ำคลองแดน (4) สถานที่ราชการ (5) ชุมชนรอบนอกที่ใกล้เคียง
	IB-03	ลำคลอง 3 สาย บ้านตนเอง สะพานไม้แผ่นเดียวและสะพานปูน ถนนเส้นหลักภายในชุมชน ตลาด เรือ(ในอดีต) อาคารบ้านเรือน วัดคลองแดน สถานที่ราชการ และที่นา	(1) ตลาดริมน้ำคลองแดน (2) วัดคลองแดน (3) โรงเรียน (4) สถานีอนามัย (5) โรงพัก
กลุ่มคนนอก	IC-01	พื้นที่และอาคารบริเวณวัด ถนนภายในชุมชน สะพานข้ามคลอง การแบ่งเขตของจังหวัด พื้นที่บริเวณชุมชนคลองแดน ลำคลอง 3 สาย อาคารบ้านเรือน สถานที่ราชการ	(1) ตัวชุมชน (2) วัด (3) อาคารบ้านเรือนบริเวณริมคลอง (4) ศูนย์ราชการ (5) ที่นา
	ID-01 & ID-02	ลำคลอง สะพานข้ามคลอง พื้นที่สีเขียวบริเวณโดยรอบชุมชน ตลาดริมน้ำคลองแดน วัดคลองแดน อาคารบ้านเรือนเด่นๆ และโฮมสเตย์	(1) วัดคลองแดน (2) บ้าน 100 ปี (3) พิพิธภัณฑ์ครูสายัณห์ (4) ตลาดริมน้ำคลองแดน (5) โฮมสเตย์ภายในชุมชน
	OE-01	ลำคลอง 3 สาย ถนนเส้นทางหลักเข้าชุมชน สะพาน กลุ่มอาคารบริเวณวัด กลุ่มอาคารบริเวณริมน้ำคลองแดน และกลุ่มบ้านเรือนบริเวณโดยรอบที่อยู่ริมถนน	กลุ่มที่ 1 ได้แก่ คลอง ถนนเล็ก ๆ ในหมู่บ้าน และบ่อน้ำ กลุ่มที่ 2 ได้แก่ โรงเรียน และอุโบสถ กลุ่มที่ 3 ได้แก่ โรงพัก และโรงเรียน กลุ่มที่ 4 ได้แก่ คอกวัว บ้านชาวบ้าน
	OF-01	โฮมสเตย์ระยะเที่ยงไทย กิจกรรมที่เกิดขึ้นในตลาดริมน้ำคลองแดน วัดคลองแดน ถนนเส้นหลักทางเข้าชุมชน ภูพันธ์ฟาร์ม สะพานข้ามคลอง และสถานที่ราชการ	(1) ระเบียบไทยโฮมสเตย์ (2) จุดดักบาตรที่สะพาน (3) อบต.คลองแดน (4) ตลาดริมน้ำคลองแดน (5) วัดคลองแดน
	OG-01	ภูพันธ์ฟาร์ม บ้านพักอาศัยของลุง ถนนบริเวณโดยรอบ สวนเศรษฐกิจพอเพียง สถานีตำรวจ ตลาดริมน้ำคลองแดน สะพานข้าม และร้านค้าในตลาด	(1) สวนเศรษฐกิจพอเพียง (2) ภูพันธ์ฟาร์ม (3) ตลาดริมน้ำคลองแดน (4) วัดคลองแดน (5) บ่อกุ้ง
	OH-01	ถนนทางหลวง 408 ทะเลอ่าวไทย ลำคลอง 3 สาย ตลาดริมน้ำคลองแดน/จุดไข่แดง/จุดบรรจบคลอง 3 สาย วัดคลองแดน อบต.คลองแดน ที่นา และบ่อกุ้ง	(1) ชุมชนคลองแดน (2) ลำคลอง 3 สาย (3) วัดคลองแดน (4) ที่นา (5) บ่อกุ้ง

รูปที่ 7 แผนที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองแดนและบริเวณโดยรอบ
(Cultural mapping of Khlong Daen community and surrounding areas)

รูปที่ 8 แผนที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมภายในชุมชนคลองแดน
(Cultural mapping of Khlong Daen community)

ภายในชุมชนคลองแดน (รูปที่ 8) จะแสดงให้เห็นถึงพื้นที่ในชุมชนคลองแดน ที่แสดงถึงอาณาเขตพื้นที่วัดคลองแดน พื้นที่ตลาดริมน้ำคลองแดน พื้นที่อาคารสถานที่ราชการ พื้นที่สีเขียวที่เป็นที่นาและบ่อทุ่ง และที่ตั้งของอาคารต่าง ๆ โดยพื้นที่และองค์ประกอบที่เป็นจุดศูนย์รวมหลักจะแสดงให้เห็นเด่นชัดที่สุด เช่น ในส่วนของวัดคลองแดนประกอบด้วย กุฏิเจ้าอาวาส หอฉัน ศาลากลางวัด และเขื่อนกันน้ำ ในส่วนของตลาดริมน้ำคลองแดน ประกอบด้วยตลาด พิพิธภัณฑ์ครูสายัณห์ บ้านยายเลียบ ร้านขายยาศรีสุขโฮสเทล และบ้านร้อยปี และสิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือเป็นประเพณีวัฒนธรรมและกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนคลองแดน เช่น ประเพณียกขันหมากปฐุม การรำนโนราห์ และการล่องเรือ เป็นต้น

รูปที่ 9 การสนทนากลุ่มระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เขียนแผนที่จินตภาพ (The focus group discussion of participants who create mental mapping)

6. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแผนที่จินตภาพที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างสามารถสรุปได้ว่าการรับรู้สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมสะท้อนมาจากประสบการณ์ ระยะเวลาการอยู่อาศัย และการใช้พื้นที่ของแต่ละบุคคล ข้อสังเกตหนึ่งที่แสดงข้อแตกต่างของการรับรู้สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่ม ‘คนในชุมชน’ และ ‘คนนอกชุมชน’ ที่มีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ ขณะที่ “คนในชุมชน” จะมีการรับรู้สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมทั้งแบบ ‘จับต้องได้’ อาทิเช่น กุฏิเจ้าอาวาส หอฉัน ศาลากลางวัด และเขื่อนกันน้ำ และ ‘จับต้องไม่ได้’ ได้แก่ ประเพณียกขันหมากปฐุม การรำนโนราห์ และการล่องเรือ ซึ่งสิ่งแวดลอมเหล่านี้จะอยู่ในบริเวณในบริเวณบ้านพักอาศัยของตน และสถานที่ใกล้เคียงที่ตนมีประสบการณ์ร่วมอย่างชัดเจนอย่างมี

รายละเอียด แต่สำหรับการรับรู้สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมของ ‘คนนอกชุมชน’ จะรับรู้สถานที่ต่าง ๆ จะเป็นการเชื่อมโยงเส้นทางสัญจรประจำ ที่มีกสอคล้องกับการท่องเที่ยวทั้งใน และรอบๆ ชุมชน ในบทนี้ ผู้เขียนได้สรุปแนวทางการออกแบบ และจัดการพื้นที่เพื่อตอบรับการสร้างการรับรู้สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมดังนี้

6.1 แนวทางการออกแบบและจัดการพื้นที่

การนำเสนอแนวทางในการออกแบบและจัดการพื้นที่เพื่อส่งเสริมการรับรู้สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน ณ ชุมชนคลองแดน จังหวัดสงขลาและจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น ได้เน้นไปที่ประเภทเส้นทางการท่องเที่ยวทั้งภายในชุมชนคลองแดนและบริเวณโดยรอบ อีกทั้งบอกถึงช่วงเวลาของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในแผนที่สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมชุมชนคลองแดน และแนวคิดในการจัดวางผังพื้นที่และเพิ่มพื้นที่การใช้สอยของพื้นที่สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และพื้นที่สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมที่ปรากฏเพียงในอดีตเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวยังไม่มีความชัดเจนในลักษณะทางกายภาพ แต่กลุ่มประชากรตัวอย่าง โดยเฉพาะกลุ่มคนในชุมชนเองยังคงให้ความสำคัญในด้านวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดการจดจำและรับรู้พื้นที่ทางกายภาพที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนมากขึ้นแก่กลุ่มคนหลายกลุ่มเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนคลองแดน ควรเริ่มจากการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวที่ลำดับการเข้าชมพื้นที่สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และดำรงอยู่ในปัจจุบันอย่างชัดเจนก่อน ทั้งนี้เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่เป็นไปได้ จากนั้นควรเริ่มสร้างการรับรู้สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ผ่านการจัดกิจกรรมตามเทศกาลท้องถิ่นในสถานที่ที่เหมาะสมกับการรองรับนักท่องเที่ยว โดยการกำหนดเส้นทางดังกล่าวต้องคำนึงถึงระยะเวลาในการท่องเที่ยว ตามวันช่วงธรรมดาวัดหยุดเสาร์-อาทิตย์ และนักช้ตฤกษ์ และช่วงมีเทศกาลท้องถิ่นในชุมชน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกการออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวที่แสดงถึงขอบเขตการท่องเที่ยวเป็น 2 แผนที่ ได้แก่ แผนที่สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองแดนและบริเวณโดยรอบ และแผนที่สิ่งแวดลอมทางวัฒนธรรมภายในชุมชนคลองแดน ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มเส้นทางการท่องเที่ยวได้จากช่วงเวลากิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และการรับรู้ของกลุ่มคนที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลใน

ข้อที่ 5 โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเส้นทาง ได้แก่ (1) กลุ่มช่วงวันธรรมดา หรือตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ ซึ่งจะไม่มีการเปิดทำการของตลาดริมน้ำคลองแดน แต่เป็นช่วงเวลาของคนในชุมชนต่างออกไปประกอบอาชีพของตนเอง หรือดำรงวิถีชีวิตตามปกติของชุมชนคลองแดน ผู้วิจัยจึงออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวในการสัญจรออกเป็น 3 ประเภท คือเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยรถยนต์หรือยานพาหนะส่วนตัว เส้นทางการท่องเที่ยวด้วยจักรยาน และเส้นทางการท่องเที่ยวโดยเรือ โดยมีป้ายบอกทางในการเข้าถึงภูมิปาร์ม และพื้นที่ที่สามารถเห็นกังหันลมได้ชัดเจน เพื่อเป็นองค์ประกอบที่สามารถเชื่อมโยงให้เป็นส่วนหนึ่งในการท่องเที่ยวของชุมชนคลองแดนได้เช่นกัน (ดูตารางที่ 2) ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้น ประกอบด้วยการศึกษาเรียนรู้และสามารถทำกิจกรรมร่วมกันจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทั้ง 13 กลุ่ม และการล่องเรือหางยาวเพื่อชมภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบ (รูปที่ 10) ต่อมาผู้วิจัยได้เพิ่มเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยการเดินเท้าภายในชุมชนคลองแดน ทั้งในพื้นที่ของตลาดริมน้ำคลองแดนและพื้นที่ของวัดคลองแดน ซึ่งกิจกรรมเดิมที่เกิดขึ้นในการท่องเที่ยวภายในชุมชนคลองแดน คือการเข้าพักโฮมสเตย์ ส่วนกิจกรรมที่เพิ่มเข้ามาคือการเรียนรู้และเข้าชมวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน เช่น การรำมโนราห์ และการทำนาแบบวิถีโบราณ (รูปที่ 11) (2) กลุ่มช่วงวันเสาร์ หรือวันเปิดทำการของตลาดริมน้ำคลองแดน ซึ่งกิจกรรมหลักที่เกิดขึ้นจึงมีเพียงในส่วนพื้นที่ของตลาดริมน้ำคลองแดน จึงทำให้ผู้วิจัยได้ออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวในการสัญจรของชุมชนคลองแดนและบริเวณโดยรอบ ออกเป็น 2 ประเภท คือเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยรถยนต์หรือยานพาหนะส่วนตัว และเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยจักรยาน โดยมีป้ายบอกทางเช่นเดียวกับเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนคลองแดนและบริเวณโดยรอบในช่วงวันธรรมดา (รูปที่ 12) และได้เพิ่มเส้นทางการท่องเที่ยวโดยเรือเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวตลาดริมน้ำคลองแดน และเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยการเดินเท้าที่สามารถเดินจากพื้นที่บริเวณตลาดริมน้ำคลองแดนไปยังบริเวณของวัดคลองแดน กิจกรรมเดิมที่เกิดขึ้นคือการแสดงรำมโนราห์บริเวณสะพานข้ามสองจังหวัด ส่วนกิจกรรมที่เพิ่มเข้ามา คือลานนิทรรศการหรือสถานที่นัดรวมตัว (รูปที่ 13) และ (3) กลุ่มช่วงเทศกาล เช่น ประเพณียกขันหมากปฐุม ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีวันลอยกระทง การทำบุญทอดผ้าป่า และการทำบุญทอดกฐิน โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้น จะเกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่

2 ส่วนหลัก คือ (1) พื้นที่บริเวณวัดคลองแดน และ (2) พื้นที่บริเวณตลาดริมน้ำคลองแดน หรือพื้นที่บริเวณชุมชน โดยเส้นทางการสัญจรสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท เช่นเดียวกับเส้นทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนคลองแดน ทั้งในช่วงวันธรรมดาและวันเสาร์ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น (รูปที่ 14)

6.2 แนวคิดในการจัดวางผังพื้นที่และเพิ่มหน้าที่การใช้สอย

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้เสนอแนวทางในการจัดวางผังพื้นที่และเพิ่มหน้าที่การใช้สอยอื่น ๆ จากกิจกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งเป็นการนำเอาพื้นที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น การรำมโนราห์ และประเพณียกขันหมากปฐุม และพื้นที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ปรากฏเพียงในอดีต เช่น โรงสีข้าว เรือ และท่าเรือ นำมาแสดงให้เห็นทางองค์ประกอบทางกายภาพหรือสามารถมองเห็นได้ชัดเจนมากขึ้นโดยยังคงอนุรักษ์วิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชน และยังสามารถสะท้อนการรับรู้จดจำสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองแดนที่เป็นที่รับรู้และจดจำของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย 5 กิจกรรม ได้แก่ (1) การล่องเรือหางยาวเพื่อชมภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบ (2) การรำมโนราห์ที่เกิดขึ้นบริเวณศาลาบาตรในพื้นที่ของวัดคลองแดน (3) กิจกรรมทำนาวิถีโบราณประจำปีของชุมชน (4) การล่องเรือแจวภายในชุมชนคลองแดนบริเวณตลาดริมน้ำคลองแดน (5) ลานนิทรรศการ หรือสถานที่นัดรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันของคนในและคนนอกชุมชนได้ บริเวณพื้นที่โล่งใกล้บ้านยายเลียบ

6.3 ข้อเสนอแนะของงานวิจัย

(1) ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรนำเสนอจุดขายของชุมชนเพิ่มเติม ในที่นี้คือการนำเสนอแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วเพิ่มเติมในรูปแบบใหม่ โดยนำเสนอเป็นเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชนคลองแดน เพื่อสร้างการรับรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชน

(2) ด้านการออกแบบและจัดการพื้นที่ ควรออกแบบและจัดการพื้นที่โดยคำนึงถึงเอกลักษณ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่ถูกกล่าวถึงอย่างมีนัยสำคัญควรคำนึงถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่ทางด้านการวางผังและองค์ประกอบบริเวณอาคาร องค์ประกอบอาคาร และวัสดุของอาคาร

ตารางที่ 2 ตารางข้อมูลการจดจำพื้นที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของกลุ่มประชากรตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาทั้งหมด
(Table of recognition and perception in cultural environments from all the participants)

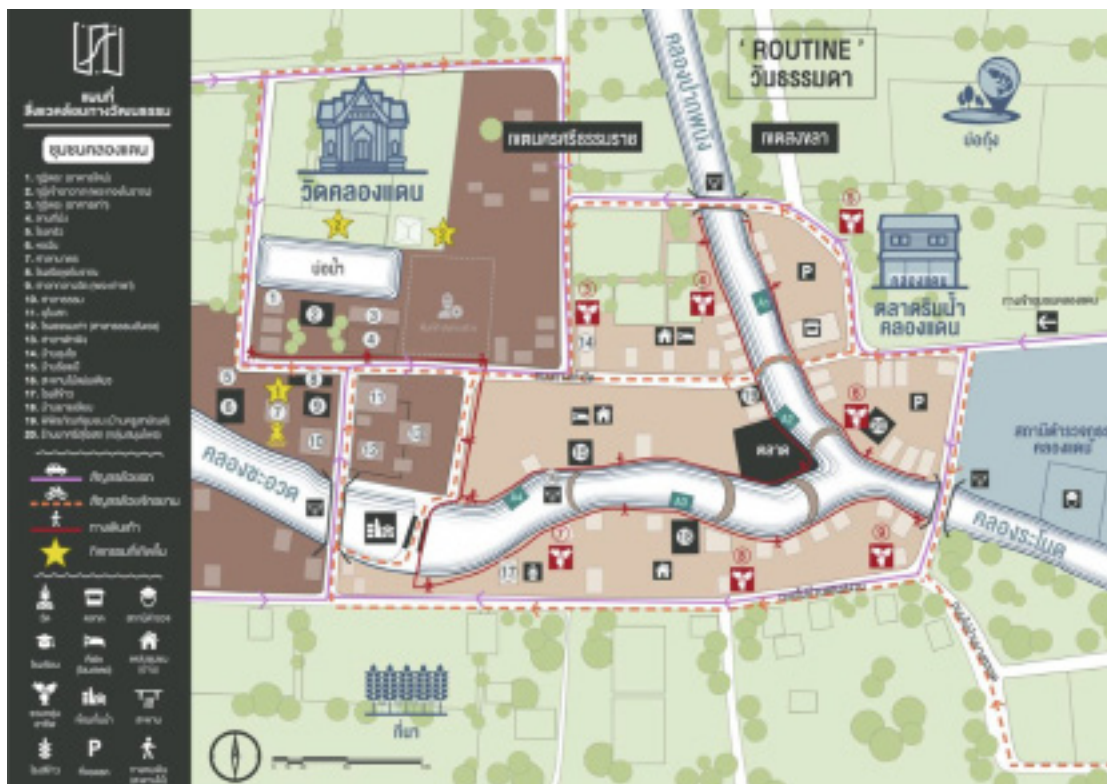
ลำดับ	ชื่อสถานที่	จำนวน (คน)	คิดเป็น ร้อยละ	การกล่าวถึงของกลุ่มคน
1	ลำคลอง 3 สาย	2	78.57	●▲
2	ลำคลองอื่นๆ	2	14.28	●▲
วัดคลองแดน				
3	วัดคลองแดน	14	100	●▲
4	พระทองคำ	6	42.85	●▲
5	โรงเรือซุด/เรือซุดโบราณ	5	35.71	●▲
6	กุฏิเจ้าอาวาส	4	28.57	●▲
7	โรงฉั่น/หอฉั่น	4	28.57	●▲
8	ศาลากลางวัด (รูปปั้นเจ้าอาวาส)	4	28.57	●
9	— ประเพณียกขันหมากปฐุม	4	28.57	●▲
10	บ่อน้ำ/สระน้ำ	3	21.42	●▲
11	อุโบสถ	3	21.42	●▲
12	โรงธรรมใหม่	3	21.42	●▲
13	ศาลาบาตร	3	21.42	●▲
14	โรงธรรมเก่า/โรงครัว	2	14.28	●▲
15	หอรบช้าง	2	14.28	●
16	ศาลาพักพิง	1	7.14	●
อาคารสถาปัตยกรรม				
17	บ้านครูสายัณห์/พิพิธภัณฑ์ครูสายัณห์	8	57.14	●▲
18	บ้านยายเลียบ	7	50	●
19	บ้านบริเวณริมคลองทั้งหมด	5	35.71	●▲
20	บ้านหมอไกร/ร้านขายยาศรีสุขโฮส	5	35.71	●▲
22	บ้านร้อยปี	5	35.71	●▲
21	บ้านยายออง	3	21.42	●
22	บ้านตาจวบ	3	21.42	●
23	ระเบียบไทยโฮมสเตย์/บ้านปากกานดา	3	21.42	●▲
24	บ้านลุงโย	2	14.28	●▲

ลำดับ	ชื่อสถานที่	จำนวน (คน)	คิดเป็น ร้อยละ	การกล่าวถึงของกลุ่มคน
ตลาดริมน้ำคลองแดน				
25	ตลาดริมน้ำคลองแดน	12	85.75	●▲
26	สะพานข้ามคลองทั่วไป	8	57.14	●▲
27	— การรำนโนราห์	7	50	●▲
28	สะพานไม้แผ่นเดียว	6	42.85	●▲
29	* เรือ	6	42.85	●▲
30	ประตูละบายน้ำ/เขื่อนกันน้ำ	4	28.57	●
31	* โรงสีข้าว	3	21.42	●
32	กลุ่มอาชีพต่างๆ	3	21.42	●
33	ยกยอ	2	21.42	●▲
34	* ท่าเรือ	1	7.14	●
สถานที่ราชการ				
35	สถานีตำรวจ/สภ.คลองแดน /โรงพัก	11	78.57	●▲
36	รพสต./สถานีอนามัย/สุขศาลา	7	50	●▲
37	โรงเรียน - ราชประชานุเคราะห์ 11 - คลองแดนวิทยา	7	50	●▲
39	อบต.คลองแดน	3	21.42	●▲
องค์ประกอบโดยรอบชุมชน				
40	ที่นา	10	71.42	●▲
41	บ่อกุง	6	42.85	●▲
42	กังหันลม	6	42.85	●▲
43	วัดสิขาราม	6	42.85	●▲
44	ภูพันธุฟาร์ม	4	28.57	●▲
45	ทะเลอ่าวไทย	4	28.57	●▲
46	สวนเจ็พพอเพียง	3	21.42	●▲
— คือ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ * คือ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ปรากฏเพียงในอดีต ● การกล่าวถึงของกลุ่มคนในชุมชน ▲ การกล่าวถึงของกลุ่มคนนอกชุมชน				

หมายเหตุ: แถบสีเทาแสดงพื้นที่ที่สะท้อนสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองแดนที่ถูกจดจำได้จากแผนที่จินตภาพของกลุ่มตัวอย่างที่มีความถี่ร้อยละ 25 ขึ้นไป

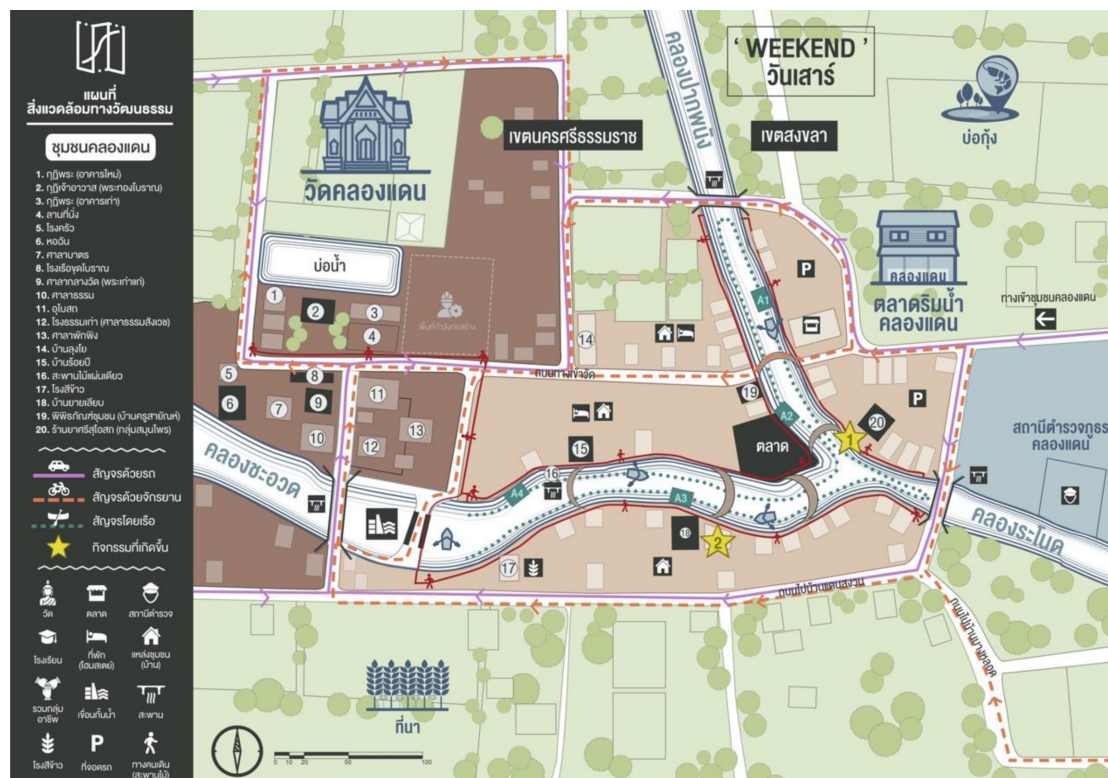
รูปที่ 10 เส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนคลองแดนและบริเวณโดยรอบในช่วงวันธรรมดา
(Tourism route of Khlong Daen community and surrounding areas in weekday)

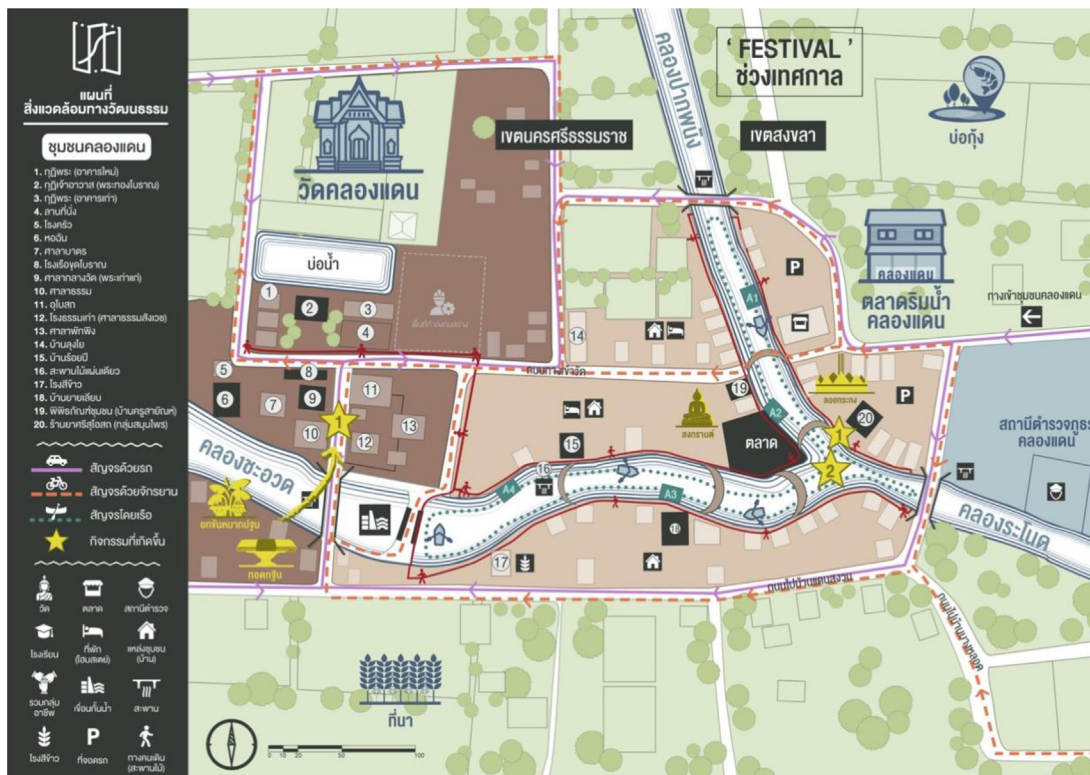
รูปที่ 11 เส้นทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนคลองแดนในช่วงวันธรรมดา
(Tourism route of Khlong Daen community in weekday)

รูปที่ 12 เส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชนคลองแดนและบริเวณโดยรอบในช่วงวันเสาร์
(Tourism route of Klong Daen community and surrounding areas in Saturday)

รูปที่ 13 เส้นทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนคลองแดนในช่วงวันเสาร์
(Tourism route of Klong Daen community in Saturda)

รูปที่ 14 เส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชนคลองแดนในช่วงวันเทศกาล
(Tourism route of Khlong Daen community in festival day)

(3) ด้านวิธีการวางแผน และเก็บข้อมูลแผนที่
จินตภาพ นักวิจัยที่สนใจการใช้แผนที่จินตภาพในการเก็บ
ข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม
ควรต้องคำนึงถึงการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ที่ควร
กำหนดอย่างชัดเจนจากวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เช่น
ถ้าต้องการวิจัยการรับรู้สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่เอื้อ
ต่อการท่องเที่ยวชุมชน ดังตัวอย่างในบทความวิจัยนี้ คือ
ชุมชนคลองแดน กลุ่มเป้าหมายควรถูกกำหนดจากบุคคล
ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งทางตรง เช่น
เจ้าของที่พักในชุมชน (โฮมสเตย์) และ เจ้าของแผงค้าขาย
ในตลาดชุมชน และทางอ้อม เช่น พระในวัดท้องถิ่น
ที่สามารถให้ข้อมูลประเพณีทางศาสนาที่สืบทอดมาแต่อดีต
แต่อาจเลื่อนหายไปตามกาลเวลา เป็นต้น ส่วนวิธีการ
เก็บข้อมูลโดยการวาดแผนที่จินตภาพ ผู้วิจัยขอแนะนำว่า
ควรมีการเตรียมพร้อมของนักวิจัยว่า คนในชุมชนอาจ
ไม่สามารถถ่ายทอดการรับรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวจากการ
วาดแผนที่ ดังนั้นนักวิจัยควรหาตัวช่วยเช่น เปลี่ยนวิธีการ
เขียนแผนที่จินตภาพโดยคนในชุมชนโดยตรง ไปเป็นการ
ถ่ายภาพสถานที่ที่ถูกรับรู้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม
ที่สำคัญในชุมชนแทน แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาเขียนแผนที่
การรับรู้โดยผู้วิจัยเอง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนบทความขอขอบคุณชาวชุมชนคลองแดน
ทุกท่านที่มีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อมในการให้
สัมภาษณ์ ตอบคำถาม และร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่มเป็น
อย่างยิ่ง และขอขอบคุณ ดร.เจเร สุวรรณชาติ ที่ช่วยเหลือ
ด้านข้อมูลที่เป็นประโยชน์ก่อนลงพื้นที่ศึกษา สุดท้ายนี้
งานวิจัยชิ้นนี้เป็นผลงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย
ประเภททุนวิจัยทั่วไปสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตามสัญญาเลขที่ TUGG
87/2562

References

- Horayangkura, V. (2006). *Phruttkam manut kap saphāp wātlōm : mūnlathān thāng phruttkam phūa kān 'ōk bāp læ wāngphān* [Human behavior and environment: Behavioral basis for design and planning]. Chulalongkorn University Press.
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (2005). *Cultural environment conservation system*. Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning.
- Sarobol, S. (2003). *Community-based tourism: Concept and experience in northern of Thailand*. The Thailand Research Fund (TRF).
- Suwannachart, J. and others. (2011). *A Pilot project on housing and community in the southern region Klong Dan community project*. Faculty of Architecture, Rajamangala University of Technology Srivijaya.
- Surachetthapong, C. (2011). *Structures and element of Chiang Kan city's cultural environment identity* [Master's thesis, Faculty of Architecture, Silpakorn University].
- NovaBizz. (1982). *Image*. Retrieved December 21, 2018 from <https://www.novabizz.com/NovaAce/Intelligence/%E0%B8%88%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%95%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9E.htm>
- The Thailand Community Based Tourism Institute. (1997). *Rūčhak kānthōngthēo dōi chumchon (CBT)* [The Community-Based Tourism (CBT)]. CBT Youth Club. Retrieved December 21, 2018 from <https://cbtyouth.wordpress.com/cbt-youth/cbt/>
- Towinus, S. (2011). *A Study for maneuver of architectural heritage atlas of Rak Klong Bangpra community, Trat province* [Master's thesis, Silpakorn University].
- Wertheimer, M. (2012). Experimental studies on seeing motion. In L. Spillmann (Ed.), *On perceived motion and figural organization* (pp. 1–91). MIT Press.